

## ТЕМА ПАМ'ЯТІ У ТВОРЧОСТІ ПАТРІКА МОДІАНО ТА ЇЇ ВТІЛЕННЯ У ЖАНРОВОМУ РЕПЕРТУАРІ ПИСЬМЕННИКА

Калашнікова О.Л., Шубкіна К.А.

Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара

У даній статті було досліджено ключові етапи зародження, формування та розвитку теми пам'яті у творчості лауреата Нобелівської премії (2014 р.) Патріка Модіано. Приділено особливу увагу впливу творчого спадку Марселя Пруста на постановку даної проблеми у романах П. Модіано. Визначено основні жанри у репертуарі автора. Прослідковано еволюцію теми у хронологічному порядку та вплив жанрів на розкриття даної тематики. Уточнено значення періоду окупації для здобутку письменника, не лише як часопростору романів, але й як самостійної, ключової теми його доробку.

**Ключові слова:** мистецтво пам'яті, окупація, ідентичність, «прустівські ситуації», відкритий фінал, амнезія, прийом літературної гри.

**Постановка проблеми.** Творчість Патріка Модіано, лауреата Нобелівської премії 2014 р., допоки мало досліджена в українському літературознавстві, що зумовлює актуальність наукової розвідки на цьому терені.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.** Представлене дослідження ґрунтується на наукових працях таких вчених: Е.Н. Шевякової, Н.Ф. Ржевської, Бондарева Д.П., В. Шеварнадзе, А.Д. Михайлова, М. Мамардашвілі, А.Н. Таганова, а також працях зарубіжних авторів: Denis Cosnard, A. Compagnon, Brenner Jacques, D. Viart, B. Blankeman, J.-Cl. Millois, в яких в останні десятиліття розпочато активне вивчення творчості автора «Вулиці темних бутиків», що обумовлено виходом романістики П. Модіано за межі Франції, зростанням його популярності серед іноземної аудиторії. Вельми цікавий пласт для вивчення складають й окремі статті літературних критиків та перекладачів, таких як, М. Ваксмахер, Н. Хотинська, Хорхе Семпрун та ін. Досить значну інформацію можна почерпнути з інтерв'ю, що письменник дає газетам *Le Bulletin Gallimard*, *Le Monde*, а також безпосередньо з його нобелівської лекції.

**Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми.** Саме тому, що Патрік Модіано стає відомим широкому загалу після отримання Нобелівської премії (2014 р.), це спричиняє хвилю загальної зацікавленості вчених цією темою. Промова Пітера Енглунда націлює на професійне вивчення проблеми зв'язків між М. Прустом та «Прустом нашого часу», як називають П. Модіано.

**Мета статті.** Головною метою цієї роботи є аналіз втілення традиції М. Пруста в доробку Патріка Модіано, встановлення характерних рис цього втілення на рівні тематики та жанрової палітри автора.

«...Я пишу, щоб знати, хто я є, щоб зрозуміти свою сутність», «Мій основний сюжет – час», так характеризує свою творчість та свою основну тему сам автор в інтерв'ю газеті *Le Monde* (від 24 травня 1973 р.) [6]. Читаючи твори П. Модіано, ми ніби поринаємо у вир спогадів, внутрішній світ та, власне, у «колір» часів окупації.

Всі дослідники: Е.Н. Шевякова, Н.Ф. Ржевська [3], Д.П. Бондарев, В. Шеварнадзе, А.Д. Михайлова, М. Мамардашвілі, А.Н. Таганов, а також зарубіжні автори: Denis Cosnard, A. Compagnon,

Brenner Jacques, D. Viart, B. Blankeman, J.-Cl. Millois, одноставно визначають теми пам'яті, забуття, ідентичності та почуття провини як фундаменту у творчості П. Модіано. До такого переліку можна додати і тему батька, через призму життя якого, сам письменник намагається розкрити цей розмитий, незрозумілий час окупації, який стає ніби основним путівником П. Модіано. Твори Нобелівського лауреата цілком автобіографічні, оскільки за допомогою його героїв, оточення, ми можемо дізнатися й про автора, його життя; кожна історія – це ключ до розгадки власного минулого, свого покоління та роз'яснення відносин з власною родиною, а також пошук себе, своєї сутності (*l'identité*), якими захоплений письменник. На шляху до цього розуміння автор малює панораму часу, з плином якого, він намагається порвати з цією темою, заявляючи, що вже втомлений від цього постійного пошуку, проте цього автору не дано. В одному з інтерв'ю, що відбулося ще до виходу роману «Загублений квартал», він підкреслює, що «досить довго я тривав свої старі рани. Досить романізованих автобіографій! Мені вже дуже хочеться змінити декорації та розповідати про людей та речі, які знаходяться за межами мого власного життя» [6].

Перш ніж стати романістом, П. Модіано звертається до поезії, як зазначає сам автор «Я писав вірші в 12-13 років, проте, це було скоріше питання рими, ніж покликання. Я не зміг би постійно зберігати концентрацію. До того ж є речі, які важко виразити в поезії. В цьому сенсі, мені набагато простіше писати романи» [4].

Свій творчий шлях він розпочинає завдяки своєму вчителю геометрії в ліцеї – Раймону Кено, який вводить юного Патріка до кола видавництва «Галімар» та знайомить майбутнього письменника з Антуаном Галімаром – видавцем та другом автора, і саме Раймону Кено, віддає рукопис свого першого твору на рецензію.

Свій перший роман «La Place de l'Etoile» («Площа зірки» 1968 р.) він пише у досить юному віці, письменнику на цей час 21 рік. Проте, не дивлячись на юність автора, у цьому творі можна вже побачити зародження основної естетичної та етичної тематики, яка пройде «червоною лінією» крізь творчість П. Модіано – пошук себе, власної ідентичності. На думку літературознавців, власне, Н.Ф. Ржевської: «Модіано-романіст сфор-

мувався ніби «одразу», без особливої підготовки» [3, с. 654]. Навіть й сьогодні «Площа зірки» виступає не лише окремим романом, але й водночас «нарисом», «ескізом», з якого розвивається та й постає уся творчість П. Модіано.

Вже в цьому творі зароджується проблема пошуку себе, своїх коренів, породжена простим запитанням, яке у 1942 році ставить герою роману молодому юнаку (єврею за національністю) німецький офіцер: «*Au mois de juin 1942, un officier allemand s'avance vers un jeune homme et lui dit: «Pardon, monsieur, où se trouve la place de l'Étoile?» Le jeune homme désigne le côté gauche de sa poitrine*» («Вибачте, де знаходиться Площа Зірки?»), на яке хлопець відповідає жестом, вказуючи на ліву сторону груді [7, р. 13]. Автор вміло обіграє цю ситуацію, за допомогою якої він намагається вирішити такі болючі для себе питання: Чи може єврей, який живе у Франції, стати, відчувати себе французом, більш того, – французьким письменником? І водночас – що таке істинний француз? Саме цим пошуком зайнятий герой та оповідач роману Рафаель Шлемілович, якого автор наділяє своїм віком, зовнішністю та деякими автобіографічними рисами.

П. Модіано визначає свій твір як дослідження власних витоків, свого роду це дослідження єврейського питання (історії своєї родини, а точніше батька – Альбера Модіано – єврея зі старовинного роду, який будучи переслідуваним, втікав, але ніколи не носив жовтої зірки (символу всіх євреїв часів окупації), його загадкового життя, а також і власне своїх витоків, свого минулого, від якого він намагається відмежуватись.

Коротким резюме-поясненням обраної теми стає епіграф до книги, який подано як маленьку «єврейську історію», що водночас пояснює значення назви. Що ж таке Площа Зірки – символ тріумфальних перемог Франції – для єврея, вимушеного під час окупації носити на груді жовту зірку? [3, с. 655] Обігруючи дану ситуацію П. Модіано вже в самій назві ставить питання своєї ідентичності, він розпочинає пошук самого себе. Йому необхідно знати відповідь на безліч питань, цей парадокс в назві «*La Place de l'Étoile*» (Place площа, місце Зірки) одночасно окреслює період окупації, який автор буде представляти, а також апелює до жовтої зірки Давида, яку повинні були носити всі євреї того часу. Це створює вже перший автобіографічний натяк на постать батька письменника, який в цей період уникає такої необхідності, оскільки живе з підробленими документами, під іншими прізвищами як і численні герої романів його сина.

Історія Рафаеля Шлеміловича – це шлях історичний, а також і творчий. Крізь призму пошуків героя, читач може привідкрити завісу власних літературних спрямувань та орієнтирів автора. Патрік Модіано пародіює Шатобріана та Рембо, пасажі Руссо та Пруста, прийоми неоромантизмів, граючи з часом оповіді та авторським «я» (ти, він) оповідача [3, с. 655].

Саме з цим твором Патрік Модіано обирає центральні орієнтири своєї творчості – Л.-Ф. Селіна та М. Пруста. До них письменник звертається постійно, переймаючи їх стиль та манеру, створюючи перегук з їх творами, герой твору то порівнює себе з ними, то прагне бути відмінним.

Модіано окрім того вводить пасажі, які відтворюють атмосферу прустівського циклу, тут також явними є посилення на «прустівські ситуації» (дружба Рафаеля з Дез Ессартом) [3, с. 655].

Роман написано на одному подисі, який переривається від хвилювання. Модіано ніби хотів викрикнути одразу все, що його мучить, і часом цей крик зривається в істеріку. Він є авторським та тематичним народженням Модіано, яке з часом лише викристалізується та стане лейтмотивом письменника.

Пізніше про свою першу книгу П. Модіано казав: «Мені було всього 20 років, але моя пам'ять старша за мене. Цей час в моїй крові і мене не полишає відчуття, нібито я народився від цього жаху. Я постійно повертаюсь до нього, як повертаються до рідних місць, та не можу інакше» [5].

Наступний твір П. Модіано стає новим щаблем у формуванні та постановці основних проблем, тематики, стилю автора. В цьому творі письменник ніби дорослішає, його другий роман «*La Ronde de nuit*» («Нічний дозор» 1969 р.) зберігає тематику, й частково проблематику першого твору – «Площа Зірки» (1968 р.). В даному творі письменник занурює нас в той же період окупації, задається тими ж питаннями, стаючи більш вираженим та менш емотивним. Дія, на відміну від першого твору, сконцентрована на декількох епізодах, чітко окреслена в часі та просторі.

У «Нічному дозорі» – ті ж пошуки відповіді на питання, що таке людина, невідступні думки про її корені та аналіз суспільства «ганебного» періоду в історії Франції. Тут письменник тяжіє до більш широкого трактування цікавих йому проблем, він занурюється глибше, представляючи нам середню людину без будь-яких ідеалів, стаючи на її місце, та зображує її шлях до виживання. За його словами, «романіст завжди тягнеться до постановки фундаментального питання: бути чи не бути?» [6]. «У моїй першій книзі – можливо, тому, що я був надто молодий, – мені здавалось необхідним якимось уточнити його, і моя тема виглядала наступним чином: бути чи не бути євреєм? Тепер, коли, як мені здається, я дещо подорослішав, я вийшов за межі цієї часткової постановки питання» [6].

Саме така постановка питання дає змогу перемістити зображуваних героїв власне в час окупації, відкидаючи проби першого твору, а саме розвиток дії в післявоєнні роки, коли герой лише намагається уявити собі той час, таким чином, намагаючись уявити минуле свого батька і проаналізувати власні корені. Ведучим стає мотив розірваності, двоїстості світу та людини, він простежується на усіх рівнях. Навіть головний герой розділений надвоє: від не може обрати чиюсь конкретну сторону та намагається належати обом таборам.

Однак, складається враження, що письменнику зовсім не цікавий образ німців-окупантів, його Париж наповнений усіма тими покидьками, які піднялись із дна на поверхню. У романі їх представлено бандою Хедива, за словами головного героя: «это крысы, которые овладели городом, после того как чума унесла его жителей» [8, р. 35]. Але й підпільна організація «Лицарі тіні», не стає ідеалом; якщо перші викликають відразу, то другі – лише подив, нерозуміння. Ця розірваність героя виявляється навіть сюжетно:

переїжджаючи з правого берега Сени на лівий, він зізнається: «Хедив и лейтенант превратились для меня в одно лицо, а я сам, всего лишь бабочка, бьющаяся то об одну, то о другую лампу и каждый раз все больше и больше обжигаящая себе крылья» [8, р. 110].

Аналізуючи головного героя, його пошуки свого місця, Модіано намагається дослідити тип людини, сформований тією епохою: «Час, в який ми жили, – відзначає оповідач, – формувала винятковість – і в героїзмі, і у злочині» [8, р. 182]. Проте романіста цікавить людина не виняткова, а пересічна, поміщена в реалії часу, яка має за мету – спробу вижити. І виявляється, що найбільш характерною рисою особистості пересічної є байдужість. «Я мог бы поехать с ней (с матерью) в Швейцарию, но я остался здесь из-за лени и безразличия». «Я хотел бы сделать выбор, но организация «Рыцари тени» мне так, же безразлична, как Общество международной торговли, Париж, Берлин, Монте-Карло» [8, р. 56].

Тут автор пропонує нам варіант відкритого фіналу: «Я думал, что мой час настал. Но нет еще. Они не дали мне уйти вперед. Мой лоб упирается в руль. Дорога обсажена тополями. Было бы достаточно одного неловкого движения. Я продолжаю двигаться в полусне» [8, р. 190], що дає нам відсилку до творів М. Пруста, де герой також аналізує свої вчинки, ситуації та оточення у напівдрімотному стані, він ніби засинає і ніхто не знає як і коли він прокинеться, таким чином письменник залишає нам поле для розмірковувань, а також зазор для пробудження від цього сну – його книги.

Також однією з провідних тем П. Модіано є тема окупації. Як відзначає сам письменник: «Окупація в моїх романах має мало спільного з реальними 40-ми роками. Я створюю атмосферу, яка нагадує окупацію, але в решті решт не так вже на неї схожа... В моїх перших трьох романах я описував не історичні події, а неясне світло моїх витоків. Це оточення, в якому все вислизає, все коливається...» Я не прагну «до відродження конкретного минулого», а хочу лише передати «дух часу» [6]. Доречно було б також додати, що Окупація – це не лише історичне тло твору, хронологічні межі, а й ніби діючий герой, який відроджує та пробуджує до життя масу людей, які були десь на глибині суспільства, а потрапивши в благодатний ґрунт розквітли та заповнили Францію.

Однак П. Модіано звертається в своїх романах до років окупації ще й тому, що хоче відшукати там витoki сучасного йому суспільства. Він ніби ставить собі за мету вивчити французів в один з найтяжчих періодів їх історії та, як дослідник, поміщає «об'єкт» свого вивчення в екстремальну ситуацію.

В наступному творі П. Модіано – «Les Boulevards de ceinture» («Бульварне кільце» 1972 р.) письменник знов звертається до образу Франції, яку розкладають не стільки ззовні, а скільки зсередини. Тут під мікроскоп автора потрапляють зрадники Франції, а саме – колабораціоністська преса. Не дивлячись на численні відступи читач розуміє про який час йдеться в творі, більш того ми відчуваємо близький кінець їх «епохи». Автор всіма силами намагається зобразити стагнацію даного суспільства, його укладу

життя, через шалений розгул персонажів, який один з героїв описує саме так: «В течение четверти часа они монотонно перечислили названия баров и ночных клубов, как будто Париж, Франция, Вселенная были одним огромным кварталом домов терпимости, огромным борделем под открытым небом» [9, р. 15].

Саме в цьому романі остаточно стверджується основна сюжетна лінія творчості П. Модіано: молодий герой, який наділений певними схожими рисами з автором, заради пошуку власних коренів подумки повертається в минуле. Саме такий сюжет відсилає нас до творів Марселя Пруста, герої якого хоч і не шукають власних коренів, проте також зайняті реконструкцією Втраченого часу.

Епіграфом для «Бульварного кільця» стає цитата з Рембо: «*Si j'avais des antécédents a un point quelconque de l'histoire de France! Mais non, rien*» («Если бы у меня было прошлое хоть в какой-нибудь точке французской истории. Но нет. Ничего» [9, р. 5]. Саме цим пошуком оповідач пояснює свою спробу встановити зв'язок із людиною, яка живе під чужим ім'ям та не впізнає власного сина. Ця історія є яскравою апеляцією до власної біографії, що відбиває непорозуміння з власним батьком, контакт з яким Модіано шукав, проте так і не знайшов.

Задля такого проникнення в минуле у «Бульварному кільці» використано і навіть роз'яснено прийом оживлення. Оповідач розглядає фотографію свого батька в оточенні його співробітників, яка ніби оживає, а люди на ній починають розмовляти, рухатись, він ніби стає свідком відзнятого моменту. Згодом цей прийом буде використано і у «Вулиці темних butikів», для такого занурення. Якщо у М. Пруста це спогади навіяні простими речами, наприклад лавандовий чай з мадленом у Комбре, здатний оживити шматочок дитинства в уяві героя, то тут фото, яке оживає, стає провідником в певний момент часу, епізод, що допомагає дійти до власної історії, коренів. Мотив отриманої фотокартки від бармена стане одним із найбільш уживаних, задля пробудження певних спогадів, уривків з життя.

Інший твір, який називають самим прустівським романом П. Модіано [3, с. 661] є «Villa triste» («Сумна вілла» 1975 р.). Вона відкриває новий етап творчості Патріка Модіано. Тут письменник ніби впорядковує, систематизує здобутки перших книг. Конструкція стає більш врівноваженою, спокійною. На передній план тут виходить проблема пам'яті, власних коренів. Час окупації ніби відступає на задній план, він розкритий лише штрихами. Герої майже не діють, знаходячись в такій-собі сомнамбулі вони лише згадують своє минуле; курортне містечко поблизу Парижу стає чудовим двійником Комбре, де віддається спогадам Сван. Саме тут закріплюється манера Модіано, яка вимагає від читача вміння читати між рядків.

Якось Модіано сказав, що «Сумна вілла» – це його прощання з молодістю [6]. І це відчувається навіть у виборі теми, в розстановці акцентів.

Мабуть, найбільш незвичний для його манери роман «Livret de famille» (тут і далі переклад мій) («Сімейна хроніка» 1977 р.), побудований як сюїт з п'ятнадцяти частин, зв'язок між якими цілком умовний. В цих главах-новелах розповіді



про батьків, жінку, доньку письменника пере-межовуються з історіями вигаданих персонажів, тому що вони допомагають йому знову й знов розібратися в проблемах, які й досі мучать його. Йому навіть здається, що пам'ять – це страшний тягар для людини, і, лише, скинувши його, вона може відчувати себе вільною. Герой Модіано говорить про себе: *«Je n'avais que vingt ans, mais ma mémoire précédait ma naissance. J'étais sûr, par exemple, d'avoir vécu dans le Paris de l'Occupation puisque je me souvenais de certaines person – nages de cette époque et de détails infimes et troublants, de ceux qu'aucun livre d'histoire ne mentionne. Pourtant, j'es – sayais de lutter contre la pesanteur qui me tirait en arriere, et rêvais de me délivrer d'une mémoire empoisonnée. J'aurais donné tout au monde pour devenir amnésique»* («Мені було лише двадцять років, але пам'ять моя народилась до мене. Так, наприклад, я впевнений, що жив у Парижі під час окупації, тому що я пам'ятаю деяких людей того часу та такі мізерні, але хвилюючі подробиці, які не знайдеш ні в одній книзі історії. Проте, я намагався боротися з цим тягарем, який тягне мене назад, та мріяв вивільнитися від цієї отруєної пам'яті. Я віддав би все на світі за те, щоб стати безпам'ятним») [1].

Не зважаючи на те, що цей твір є свого роду відступом від звичного для П. Модіано жанру роману, та його втілення в новелі своєї основної теми пам'яті, над якою він тут рефлектує, ми розуміємо що ця тематика є наскрізною, вона дійсно як мариво переслідує та не полишає його.

У романі *«Rue des boutiques obscures»* («Вулиця темних бутиків» 1978 р.) Модіано ніби програє цей варіант: він позбавляє пам'яті свого героя, поміщає його в стан амнезії та надає чуже ім'я Гі Роллан. Але втрата пам'яті не приносить йому щастя, і протягом усієї розповіді він шукає своє минуле, як і персонажі попередніх творів намагається прорвати завісу амнезії та віднайти свої корені.

У *«Вулиці темних бутиків»* ми бачимо певну зміну героя: якщо у *«Бульварному кільці»* він виступає лише оповідачем, зберігає дистанцію між собою та іншими дійовими особами, то тут він не лише дізнається про них, але й ніби приміряє їх долі на себе.

Саме тому він, в кінці історії, наважується на подорож до Риму на вул. Темних Бутиків, де ніби колись жив Педро Стерн. Роман також, як і інші романи цього періоду 70-х років є відкритим, фінал залишає нам поле для думки. Така локалізація героя заради відновлення спогадів є також наявною і в творах М. Пруста, персонажі якого подорожують до тих місць, або спогади з'являються саме там, де відбувалась певна подія.

Тема втрати пам'яті – не нова тема для французької літератури. Але у творах Модіано вона вирішується по-новому, дуже по-своєму. Адже, намагаючись знайти себе в минулому, Гі Роллан викликає до життя безліч людей, як правило це фотографи, бармени, ресторатори або жокеї, чи то й люди без визначених занять, але обов'язково дивакуваті. Модіано ніби вважає своїм обов'язком зберегти пам'ять про них, тому що, можливо, з цих долів й сплететься доля Гі Роллана.

*«Je crois qu'on entend encore dans les entrées d'immeubles l'écho des pas de ceux qui avaient*

*l'habitude de les traverser et qui, depuis, ont disparu. Quelque chose continue de vibrer aprus leur passage, des ondes de plus en plus faibles, mais que l'on capte si l'on est attentif»* («Я вважаю, що в під'їздах будинків ще можна почути відлуння кроків тих, хто був тут колись, а потім зник. Після того як вони пройшли, щось ще продовжує вібрувати в повітрі, але потім хвилі все слабшають і слабшають, однак їх все ще можна вловити, якщо прислухатися уважніше») [2, с. 50].

Тема пам'яті присутня навіть у дитячій повісті *«Catherine Certitude»* («Катрін Карамболь» 1988 р.), проте, необхідно відзначити, що ця історія є спогадом вже дорослої жінки свого дитинства, її родини (коренів). Складається враження що автор створює тут той ідеальний світ відносин з батьком, якого йому так не вистачало в дитинстві. Хоча тут є певний відступ від теми окупації, проте досить гучно звучить тема пам'яті, спогаду, яка в свою чергу дає можливість П. Енглунду назвати П. Модіано «Прустом нашого часу».

Іншою спробою П. Модіано відновити минуле, та на думку *Le Monde* [6], до того ж найвдалішою з усіх, є документальний роман роман *«Dora Bruder»* («Дора Брюдер» 1977 р.). Саме з приводу цієї книги можна сказати, що П. Модіано пише лише тому, що не може не писати. За Н. Хотинською: *«Дора Брюдер»* – роман документальний і навіть суто сповідальний, глибоко особистий; в цій книзі автор зізнається, що пише, ніби виконуючи борг перед минулим, перед тими, кого «не стало в рік, коли я народився (1945), перед тими, кого «якби я не написав ці строфи, зарахували б – живими чи мертвими – до категорії невстановлених осіб» [6].

І цю ж тему пам'яті підхоплює твір 2000 р. – *«Des inconnues»* («Незнайомки»). Повість за жанром, яка є певним триптихом, що складається з трьох окремих монологів різних жінок. Це твір-спогад, в якому автор хоче розкрити тему пам'яті зовсім по-іншому, для цього він відмовляється від єдиного героя, а вводить свідчення трьох жінок про цей період, вони є ніби свідками, що звертаються до своїх спогадів цього часу.

За словами самого автора: *«В «Незнайомках» перед нами також саме фрагменти, розрізнені епізоди. Зрозуміло, що кожна з жінок розповідає про своє минуле. Але невідомо, де вони знаходяться зараз, в момент розповіді, і що з ними відбулось в житті. ... складається враження, що кожна розповідь – це відколотиий шмат льодовика, який навічно приречений носитись по хвилях»* [6].

Не менш цікавим є також і останній твір П. Модіано – *«Pour que tu ne te perdes pas dans le quartier»* («Щоб ти не загубився в кварталі», 2014), який повністю відображає стиль та тематичний напрям автора. Тут ми знов бачимо реалізацію теми пам'яті, а власне її втрати, амнезії, спогаду. Складніша, ніж може здатись з першого погляду, ця книга повторює мотив амнезії та забуття, які стають нав'язливою ідеєю героя: *« (...) Il éprouvait un sentiment d'angoisse et de manque tant qu'il ne l'avait pas relié a l'ensemble, comme une piuce de puzzle que l'on a perdue»* [10, р. 66]. І далі: *«A mesure qu'ils marchaient tous les deux, il se sentait gagné par une douce amnésie»* [10, р. 105]. Інтроекція та занепоко-

ення настільки поєднуються тут, що вже відділити їх одне від одного неможливо.

Ця нова книга загалом відсилає нас до більшості попередніх романів Модіано, тим самим підтверджуючи його думку про те, що він пише одну й ту саму книгу протягом 45-ти років. Як і «Вулиця темних бутиків», яка розпочинається з фрази оповідача, ураженого амнезією: «Je ne suis rien» («Я – ніхто»), роман «Щоб ти не загубився в кварталі» як ехо, відкривається двома, ще більше загадковими словами: «Presque rien» («Майже ніщо»).

Нагадуючи «Сумну віллу» та «Загублений квартал», цей твір фіксується на точці, розташованій за межами розповіді як такої. Вона веде нас, постійно збиваючи з шляху. Саме звідки це почуття порожнечі, навіть паніки під кінець прочитання.

**Висновки і пропозиції.** В поетиці романів П. Модіано психологія пам'яті невіддільна від психології пізнання, від процесу пошуку зникаючої ідентичності, втілюючи реальне співвідношення усвідомленого та неусвідомленого рівнів психіки людини.

Апеляція до минулого для П. Модіано стала перш за все пошуком власного «Я»: «Як і всім людям, у яких немає ані батьківщини, ані коренів, мене не залишає в спокої моє минуле. А моє минуле – це непевний та ганебний період окупації; у мене завжди було відчуття, із-за неясного минулого моєї родини, що я народжений цим страхіттям. Я вийшов із похмурого світу цієї епохи...» [6] – розповідає письменник в інтерв'ю Ж.-Л. Езіну. Як примічав П. Модьяно, він пише,

«для того щоб розкрити таємниці батьків, щоб знайти відгадку їх життя» [6]. Письменник використовує дійсні імена, вказує реальні телефонні номери, сподіваючись, що «хтось допоможе відтворити відсутні деталі» [6].

Що ж стосується жанрової палітри, то можна простежити послідовне розкриття тем Пам'яті та Окупації, протягом усієї творчості письменника, не зважаючи на жанр який для цього використаний. Для автора жанр твору є лише зовнішньою оболонкою втілення теми, він стає універсумом, який то наближає нас, то віддаляє від теми. Також можна прослідкувати звуження кола тем до однієї, наприклад, в таких творах як – «Катрін Карамболь», «Дора Брюдер», «Незнайомки», що за жанровими характеристиками є повістями, тут П. Модіано концентрується на одній темі, щоб підкреслити її вираженість, важливість та свою зрілість у її зображенні. Наступний жанр – роман. Твори «Площа зірки», «Нічний дозор», «Бульварне кільце», «Вулиця темних бутиків» та ін. є більш масштабними і за кількістю висвітлених тем – тут активно проявляються обидві основні теми, а також допоміжні: батька, втечі, що стають тлом, яке відтіняє основну проблематику й тематику, надаючи їм нових барв, а також відтворює готовність автора до кожної теми окремо, розвиток його бачення. Наступною жанровою формою є сценарій: «Лакомб Люсьєн», «Аромат Івонн», що лише штрихами засвідчують тематику і дають загальне враження, навідміну від повістей та романів, проте саме такий формат є найбільш прийнятним для масового глядача, читача.

## Список літератури:

1. Патрик Модіано Нобелевская лекция, Звезда, № 9, 2015.
2. Патрик Модіано. Улиця Темних Лавок = Rue des Boutiques Obscures / Пер. с фр. Марии Зониной. Предисловие Мориса Ваксмахера. – М.: Известия, 1987. – 160 с. – (Библиотека журнала «Иностранная литература»). – 50 000 экз.
3. Ржевская Н. Ф. Патрик Модіано // Французская литература 1945–1990. – М.: Наследие, 1995. – С. 654–665.
4. Josane Duranteau, Un début exceptionnel: La Place de l'Étoile, de Patrick Modiano, Le Monde, 11 Mai 1968.
5. Le Bulletin Gallimard, NRF, № 426, 1999.
6. Lectures de Modiano / Textes réunis et présentés par Roger-Yves Roche. Nantes: Default, 2009.
7. Patric Modiano La Place de l'Étoile, éditions Gallimard, coll. «Folio» (№ 698), 218 p.; rééd. 1986 (ISBN 2-07-036698-7).
8. Patric Modiano La Ronde de nuit, éditions Gallimard, coll. «Blanche» 1969, 190 p. (ISBN 978-2070272143).
9. Patric Modiano Les Boulevards de ceinture, éditions Gallimard, coll. «Blanche» 1972, 199 p. (ISBN 2070283402).
10. Patric Modiano Pour que tu ne te perdes pas dans le quartier, éditions Gallimard, coll. «Blanche» 2014, 145 p. (ISBN 978-2-07-014693-2).

**Калашникова О.Л., Шубкина Е.А.**

Днепропетровский национальный университет имени Олеся Гончара

## ТЕМА ПАМ'ЯТИ В ТВОРЧЕСТВЕ ПАТРИКА МОДІАНО И ЕЁ ВОПЛОЩЕНИЕ В ЖАНРОВЫХ РЕПЕРТУАРЕ ПИСАТЕЛЯ

### Аннотация

В данной статье были исследованы ключевые этапы зарождения, формирования и развития темы памяти в творчестве лауреата Нобелевской премии (2014 г.) Патрика Модіано. Обращено особое внимание влиянию творческого наследия Марселя Пруста на постановку данной проблемы в романах П. Модіано. Определены основные жанры в репертуаре писателя. Отслежена эволюция темы в хронологическом порядке и влияние жанров на раскрытие данной тематики. Уточнено значение периода оккупации для достояния писателя, не только как временно-пространственного фона романов, но и как самостоятельной, ключевой темы его наследия.

**Ключевые слова:** искусство памяти, оккупация, идентичность, «прустовские ситуации», открытый финал, амнезия, прием литературной игры.

Kalashnikona O.L., Shubkina K.A.

Dnipropetrovsk National University Oles Honchar

## SOME PECULIARITIES OF THE REALISATION OF THE TOPIC OF MEMORY IN PATRIC MODIANO'S WORKS OF DIFFERENT GENRES

### Summary

In this article basic stages of appearance, formation and development of the topic of memory in Nobel laureate (2014) Patric Modiano's works have been investigated. Particular attention has been paid to the influence of Marcel Proust's works on the novels written by P. Modiano. The main genres of his works have been determined. The evolution of the topic has been followed in chronological order and the influence of different literary genres on the description of the topics given. The importance of the occupation period in his works has been studied, not only as a time-space background of the novels, but also as an independent, key topic of his heritage.

**Keywords:** art of memory, occupation, identity, «Proust's situations», opened final, amnesia, the method of literary game.

УДК 81'22.003

## ПРОБЛЕМИ ТРАНСЛІТЕРУВАННЯ УКРАЇНСЬКИХ ВЛАСНИХ НАЗВ СТУДЕНТАМИ НЕМОВНИХ ФАКУЛЬТЕТІВ

Костик Є.В.

Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет  
імені Григорія Сковороди

У статті проаналізовано проблеми транслітерування українських власних назв студентами немовних факультетів. Поняття «транслітерація» детерміновано як передавання тексту, написаного певною абеткою, літерами іншої абетки. Визначено типи транслітерації: строга, послаблена, розширена. З'ясовано, що однією із важливих транслітераційних вимог є однозначність, що забезпечує стабільність конверсії знаків, простоту, зворотність перетворення. Вказано два принципи передачі власних назв у транслітеруванні. Розкрито проблеми у транслітерації власних українських назв та вказано на труднощі їхнього перекладу студентами немовних факультетів вищих навчальних закладів.

**Ключові слова:** транслітерація, власні назви, типи транслітерації, вимоги до транслітерації, принципи передачі власних назв у транслітеруванні, студенти немовних факультетів.

**Постановка проблеми.** Проблема транслітерування українських власних назв студентами немовних факультетів виникла у зв'язку з новими вимогами до нової (чинної) транслітерації. Різні підходи до транслітерування власних назв зумовили плутанину у відтворенні їх латиницею. Адже, при їх перенесенні з мови в мову бажано дотримуватися точності в збереженні власного імені, або у відтворенні звучання. Зумовлене це тим, що жоден з існуючих алфавітів не забезпечує повної відповідності між написанням і вимовою. Тому їх транслітерування можна здійснювати або за читанням букв, або за їх вимовою, прийнятою у мові-оригіналі.

Актуальністю нашого дослідження й постає вирішення проблеми транслітерування власних назв студентами немовних факультетів за єдиною транслітераційною системою перекладу, застосовуючи при цьому українсько-англійську транслітерацію.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.** Проведений нами аналіз сучасної наукової і методичної літератури свідчить, що питаннями транслітерації української латиниці займалися такі мовознавці як О. Бешкарева, М. Ваку-

ленко, А. Гудманян, І. Ментинська, Р. Микульчик, Б. Рицар, Р. Рожанківський [1-5] та інші. Проте, проблема транслітерування власних назв та деякі їхні аспекти англійського перекладу все ще залишаються відкритими питаннями, зокрема, що стосується формування у студентів навичок транслітерування власних українських назв та уникнення труднощів їхнього перекладу за сучасною транслітераційною системою.

**Формулювання цілей статті.** Мета статті полягає у вирішенні зазначеної проблеми та формуванні навичок транслітерування власних українських назв за сучасною єдиною транслітераційною системою у студентів немовних спеціальностей.

**Виклад основного матеріалу дослідження.** Наприкінці XIX ст., створюючи пруські наукові бібліотеки, виникла потреба у транслітеруванні слів латинською із кириличної, арабської, індійської та інших систем письма. Існували певні рекомендації транслітерування для потреб таких бібліотек, які в подальшому стали основою для перекладу нелатинських систем письма на латиницю.

Застосовували таку транслітерацію переважно для складання бібліографічних покажчиків і організації каталогів. Проте, сьогодні